

Zavičajna izvanučionička nastava u Martinskoj Posavini

Meštric, Matea

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:397600>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 Unported/Imenovanje-Nekomercijalno-Bez prerada 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-14**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE

Matea Meštric

**ZAVIČAJNA IZVANUČIONIČKA NASTAVA U MARTINSKOJ
POSAVINI**

Diplomski rad

Petrinja, srpanj, 2023.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE

Matea Meštric

**ZAVIČAJNA IZVANUČIONIČKA NASTAVA U MARTINSKOJ
POSAVINI**

Diplomski rad

Mentor rada:
izv. prof. dr. sc. Zdenko Braičić

Petrinja, srpanj, 2023.

SADRŽAJ

SAŽETAK	
SUMMARY	
1. UVOD	1
2. MARTINSKA POSAVINA – GEOGRAFSKA OBILJEŽJA	2
<i>2.1. Prostorni obuhvat</i>	2
<i>2.2. Prirodno-geografska obilježja</i>	3
<i>2.3. Stanovništvo i gospodarstvo</i>	5
<i>2.4. Naselja</i>	7
3. NAČELO ZAVIČAJNOSTI	10
4. IZVANUČIONIČKA NASTAVA – TEMELJNI POJMOVI	12
5. ZAVIČAJNA IZVANUČIONIČKA NASTAVA – REZULTATI ISTRAŽIVANJA	13
6. PRIJEDLOG POLUDNEVNE IZVANUČIONIČKE NASTAVE ZA UČENIKE 3. RAZREDA	21
7. ZAKLJUČAK	30
LITERATURA	31
PRILOG	34
Izjava o izvornosti diplomskog rada	36
ŽIVOTOPIS	37
ZAHVALA	38

SAŽETAK

U ovom se radu na primjeru Martinske Posavine raspravlja o izvanučioničkoj nastavi u zavičaju. Martinska Posavina poslužila je kao primjer užeg zavičajnog područja učenika koje je smješteno u nizinskom području uz rijeku Savu i dio je Sisačke Posavine kao nešto šire prostorne cjeline. U ovom kraju djeluje jedna osnovna škola (OŠ „Braća Radić“ Martinska Ves) koju pohađa 103 učenika. Cilj je rada istražiti potencijale Martinske Posavine za ostvarivanje zavičajne izvanučioničke nastave različitih predmeta u razrednoj nastavi. Prvi dio rada je teorijskog karaktera te se u njemu navode osnovna geografska obilježja Martinske Posavine i tematiziraju pojmovi izvanučioničke nastave i načela zavičajnosti. Daje se i kraći prikaz zastupljenosti načela zavičajnosti u aktualnim kurikulumima pojedinih nastavnih predmeta razredne nastave. Drugi dio rada je empirijskog karaktera i u njemu se prezentiraju rezultati intervjua provedenog u travnju 2023. godine s učiteljicama razredne nastave u Osnovnoj školi „Braća Radić“ Martinska Ves. Nastojala su se dobiti mišljenja učiteljica u vezi učinkovitosti izvanučioničke nastave, zadovoljstva učenika, ali i prepreka za njezino učestalije ostvarivanje. Od učiteljica se, nadalje, tražilo da navedu lokalitete u Martinskoj Posavini na kojima je moguće ostvariti neke od ishoda učenja pojedinih nastavnih predmeta. Uz svaki imenovani lokalitet trebalo je navesti jednu ili više nastavnih aktivnosti koje bi se ondje potencijalno mogle realizirati. Učiteljice smatraju kako nastava izvan učionice, u zavičaju učenika, pridonosi lakšem, jednostavnijem i bržem usvajanju nastavnih sadržaja. Kao prepreke učestalijem provođenju ovakvog oblika nastave uglavnom se navode financijske mogućnosti roditelja, pisane suglasnosti za izlazak iz školske zgrade te nedovoljna podrška uprave škole.

Ključne riječi: Martinska Posavina, izvanučionička nastava, razredna nastava, načelo zavičajnosti, intervju

SUMMARY

In this work the example of Martinska Posavina is used as a basis for extracurricular teaching in the homeland. Martinska Posavina is presented as an example of the student inner native area which is located in the lowland area along the Sava river and is part of Sisačka Posavina as a slightly wider spatial unit. There is one elementary school in this area (The Radić Brothers elementary school, Martinska Ves) attended by 103 students. The aim of the work is to explore the potentials of Martinska Posavina for the realisation of native extracurricular classes of different school subjects in the lower elementary teaching. The first part of this work is theoretical and there are mentioned the basic geographical features of Martinska Posavina and the concepts of extracurricular teaching and the principles of nativeness. A shorter description of the representation of the principle of nativeness in the current curriculum of individual school subjects in the lower elementary teaching is also given. The second part of this work has an empirical character and it presents the results of the interview which is done in April 2023 with class-teachers at the Radić Brothers elementary school, Martinska Ves. I tried to get the teachers` opinions regarding the effectiveness of extracurricular teaching, student satisfaction but also the obstacles to its more frequent realisation. The teachers were also asked to name the localities in Martinska Posavina from which it is possible to achieve some of the learning outcomes of some school subjects. One or more teaching activities had to be listed next to the each named locality which could potentially be realised there. Teachers believe that teaching outside the classroom, in the students` homeland, contributes to easier, simpler and faster acquisition of teaching contents. As obstacles to the more frequent implementation of this form of teaching are mostly mentioned – parents` financial capabilities, written consents to leave the school building and insufficient support from the school superiors.

Key words: Martinska Posavina, extracurricular teaching, the lower elementary teaching, the principle of nativeness, interview

1. UVOD

Zavičaj obuhvaća uži prostor u blizini osnovne škole, odnosno to je mjesto ili kraj stanovanja učenika. U primarnom je obrazovanju u nastavi različitih nastavnih predmeta važno uvažavati metodičko načelo zavičajnosti prema kojemu se polazi od onoga što je učenicima bliže k onome što im je dalje, od poznatog k nepoznatom, a sve treba biti potkrijepljeno percepcijom zavičajnog prostora. Kako bi nastavno gradivo bilo potkrijepljeno spoznajama iz izvorne stvarnosti, načelo je zavičajnosti poželjno ostvarivati i izvan školskih prostorija. Poželjno je voditi učenike izvan škole, bilo to u školsko dvorište, obližnji park ili livadu jer će na taj način sudjelovati u izvanučioničkoj nastavi.

U ovom se radu na primjeru Martinske Posavine raspravlja o izvanučioničkoj nastavi u zavičaju. Martinska Posavina poslužila je kao primjer užeg zavičajnog područja učenika koje je smješteno u nizinskom području uz rijeku Savu i dio je Sisačke Posavine kao nešto šire prostorne cjeline. Cilj je rada istražiti potencijale Martinske Posavine za ostvarivanje zavičajne izvanučioničke nastave različitih predmeta u razrednoj nastavi.

Razredna nastava jest organizacijski oblik nastave koji se provodi u nižim razredima osnovne škole u kojima samo jedan učitelj izvodi većinu nastavnih sadržaja (Hrvatski Sabor, *Državni pedagoški standard osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja*, 2008). Takva nastava obuhvaća razredne odjele od prvog do četvrtog razreda, a nastavni obvezni predmeti su sljedeći: Hrvatski jezik, Strani jezik, Likovna kultura, Glazbena kultura, Matematika, Priroda i društvo, Tjelesna i zdravstvena kultura. Izborni nastavni predmeti koje učenici mogu pohađati su Vjeronauk i Informatika, a kao drugi oblici nastave koji se trebaju provoditi i organizirati su Dopunska i Dodatna nastava te Sat razrednog odjela (MZO, *Odluka o donošenju nastavnog plana za osnovnu školu*, 2019).

Kako bi se stekao uvid u mogućnosti ostvarivanja zavičajne izvanučioničke nastave, različitih nastavnih predmeta, primijenjena je metoda polustrukturiranog intervjua. Za potrebe istraživanja oblikovan je protokol intervjua u kojem su sudjelovale učiteljice Osnovne škole „Braća Radić“ u Desnoj Martinskoj Vesi, jedine osnovne škole na prostoru Martinske Posavine koju pohađa 103 učenika. Intervjui su provedeni u travnju 2023. godine. Uz intervjue, podaci su prikupljeni korištenjem stručne i znanstvene literature u kojoj se tematizira prostor Martinske Posavine, kao i pretraživanjem internetskih izvora.

Nakon što su u uvodnom dijelu rada ukratko predstavljene cilji i metode istraživanja, u drugome se poglavlju preciznije definira prostor istraživanja uz navođenje osnovnih geografskih obilježja Martinske Posavine. Primjeni načela zavičajnosti posvećeno je treće poglavlje, dok se u četvrtom tematiziraju temeljni pojmovi vezani uz izvanučioničku nastavu. U petom se poglavlju prezentiraju rezultati istraživanja, tj. intervjua provedenih s učiteljicama razredne nastave osnovne škole u Martinskoj Posavini. Šesto poglavlje sadrži prijedlog poludnevne izvanučioničke nastave za učenike trećeg razreda koji osnovnu školu pohađaju u Martinskoj Vesi. U posljednjem, sedmom poglavlju donose se zaključci vezani uz temu ovog diplomskog rada.

2. MARTINSKA POSAVINA – GEOGRAFSKA OBILJEŽJA

2.1. Prostorni obuhvat

Posavina je nizinsko poplavno područje smješteno pored rijeke Save (Vrgoč, 1995). Martinska Posavina se prema Lasić-Vuković (1996) može promatrati kao prostor u poriječju rijeke Save od mjesta Dubrovčak do Hrastelnice te istočno od rijeke Lonje i zapadno rijeke Odre. „Martinska Posavina, kao dio Sisačke Gornje Posavine, naziv je za prostor uz Savu, uzvodno od sela Ljubljanice do Desnog Željeznog s desne obale Save, te od Setuša do Lijevoeg Željeznog s lijeve obale Save.“ (Sremić, 2007:15). Vidljiva je razlika u određivanju prostora tzv. „Martinske Posavine“ različitih autora. Nadalje, Martinska Ves pripada Sisačko-moslavačkoj županiji koja se rasprostire u središnjoj Hrvatskoj, a obuhvaća Posavinu, Moslavinu, Banovinu, Pounje, Pokuplje te jedan dio Korduna (Zelić, 1997). Prema Sremiću (2007), to je nizinski prostor kojeg karakterizira aluvijalna ravan Save koju okružuje Odransko polje na zapadu te malenim dijelom Črnc polje i Lonjsko polje na istoku. Od Sljemena prema jugoistoku, preko Velike Gorice u smjeru Siska, pruža se posavska ravnica sa selima poredanima duž rijeke Save, a posavskim pašnjacima teče rijeka Odra koja ih dijeli na dva podjednaka dijela (Kovač, 1994). Općina Martinska Ves zauzima 2,80% teritorija Sisačko – moslavačke županije, a na sjeveru graniči sa Zagrebačkom županijom, na istoku s općinom Velika Ludina, na jugu s gradom Siskom te na zapadu s općinom Lekenik (Sremić, 2007).

2.2. Prirodno-geografska obilježja

Reljef Martinske Posavine niski je poplavni prostor koji je omeđen Odrom i Lonjom, dok se Sava nalazi u središnjem dijelu, a najniži prostorni dio čine pijesak i šljunak. Martinska Ves, veliko selo, smjestilo se s obje strane rijeke Save, pa se dijeli na Desnu i Lijevu Martinsku Ves (Širola, 1931). Nizine uz spomenute rijeke ponekad su poplavljene pa se razvijaju livadska tla (Sremić, 2007). Sava na području Središnje Hrvatske, spušta se iz planinskog područja u nizine, a vijuganjem korita uzrokuje prelijevanje voda pa dolazi do plavljenja većeg dijela nizinskog područja Središnje Hrvatske pa tako i nizine Martinske Posavine (Sremić, 2007). Rijeka Sava sa svojim porječjem čini složene prostorne sustave, a velikim dijelom čine osjetljivo vodopropusno područje (Jukić, 2008). U ravnicama sisačko-moslavačkog kraja poplave nisu izazivale čuđenje (Lovrić, 2015). Poplave najčešće prate snažne vjetrove i druge vremenske nepogode (Matas, 2001). Martinsku Posavinu karakterizira humidni tip tla (Sremić, 2007). Kovač (1994) ističe da u porječju rijeke Save prevladava mokro ilovasto tlo. Značajni su prostrani pašnjaci na poplavnim površinama, na rubovima poplavnog područja nalaze se sjenokoše i na suhim dijelovima oranice (Kovač, 1994). „Pašnjačke površine pokazuju mnogobrojne strukture reljefa, kao što su depresije, jarci, mrtvaje, strme obale, pa čak i pritoci.“ (Kovač, 1994:13). Kovač (1994) u svojem djelu navodi kako su posavski pašnjaci najvažniji biotop za ptice koje su pred izumiranjem na području cijele Europe. Nadalje, navodi kako bi idealno porječje trebalo činiti 40% šume, 30% pašnjaka, 10% livada i 10% voda, a zatim govori da se takav krajolik u Europi ne nalazi nigdje drugdje, nego u Posavini.

U Republici Hrvatskoj najveća, a ujedno i najdulja rijeka koja ima najveće porječje je rijeka Sava koja izvire ispod planine Triglav u Sloveniji, a kraj Beograda utječe u rijeku Dunav (Vrgoč, 1995). Sava jest međudržavni vodotok s ukupnom dužinom od 945 km, a teče kroz Sloveniju, Republiku Hrvatsku, Bosnu i Hercegovinu i Srbiju (Jukić, 2008). Črnec polje nalazi se na lijevoj strani rijeke Save, to je velika nizina u Martinskoj Posavini koja je često poplavljena zbog malog nagiba Lonje i potoka Črnca (Sremić, 2007). Sava ima brojne pritoke, a to su Lonja s lijeve strane i Kupa, Sunja i Una s desne strane (Vrgoč, 1995). Nadalje, s desne strane toka rijeke Save proteže se Odransko polje, južno od Velike Gorice, s rijekom Odrom čija je duljina riječnog toka 83 km te se smjestila iza posavskih pašnjaka kao šumska rijeka (Sremić, 2007). U Samoborskom gorju izviru potok Kosnica i Lomnica od kojih nastaje rijeka

Odra (Vrgoč, 1995). Odra cijelim tokom protječe izvan naselja, a u rijeku Kupu se ulijeva kod Siska (Sremić, 2007). Rijeka Odra je bistra, brzog toka i niske temperature vode upravo zbog toga što najvećim dijelom teče uz rubove šuma (Kovač, 1994). Korito rijeke je šljunkovito, a mjestimice je prekriveno muljem, dok su obale niske i obrasle livadskim travama (Marko, Pažur, Sabioncello, 1969). Odransko polje je netaknuto i nezagađeno jer je udaljenost od industrija velika i nema značajnijih izvora zagađenja, stoga su pašnjačke površine Odranskog polja veliko bogatstvo prirode Martinske Posavine (Kovač, 1994). Pašnjaci Odranskog polja uglavnom su polumočvarno područje pa se na području Martinske Posavine mogu očekivati rezerve podzemnih voda (Sremić, 2007).

Geografski smještaj određenog prostora važan je za klimatske prilike (Herić-Nekić, Lisac, 1995). Vjetrovi, temperatura i padaline određuju podneblje, odnosno klimu određenog kraja, a mnogo je čimbenika koji mogu utjecati na klimu, a to su: nadmorska visina, vrste tla, biljni pokrov, količina vodenih površina ili prostorni položaj izložen sjeveru ili jugu (Vrgoč, 1995). Osnovni klimatski elementi su: tlak, temperatura, vlažnost zraka, naoblaka, količina padalina, vjetar i meteorološke prilike (Herić-Nekić i Lisac, 1995). Prostor Martinske Posavine obuhvaća Središnju Hrvatsku pa ima klimu kao i ostali dijelovi tog područja, a cijelo područje zimi je ispunjeno hladnim zrakom, a ljeti su riječne doline najtoplije (Sremić, 2007). Klima je umjerena jer nema visokih gora ili planina te ne pušu jaki vjetrovi i nema čestih padalina, stoga su proljeća i jeseni blage i duge, a zime nemaju mnogo snježnog pokrivača (Vrgoč, 1995). Ono što karakterizira Martinsku Posavinu jest otežavajući i prepoznatljiv meteorološki čimbenik, magla (Sremić, 2007). Priroda je u ovome području omogućila „*magličasta praskozorja*“ (Zelić, 1997). Vrgoč (1995) ističe da se magla zadržava uz brojne rijeke i naplavne nizine, a prostor Martinske Posavine je upravo takav, što potvrđuje i Kovač (1994) u svome djelu navodeći da je magla najviše prisutna na posavskim pašnjacima u jesen, a magle traju gotovo 3 mjeseca. Zanimljivo je da na ovom području sveukupno ima oko 120 maglovitih dana godišnje (Sremić, 2007). Nadalje, isti autor navodi da su padaline na području Posavine izraženije u toplijoj nego u hladnijoj polovici godine, a prosječna godišnja količina padalina iznosi 865 mm. Zatim, Vrgoč (1995) ističe da se mraz pojavljuje u proljeće i jesen, a s druge strane Sremić (2007) navodi da se mraz javlja u hladnijem dijelu godine, no također ističe da se može pojaviti i u ranu jesen i kasno proljeće.

2.3. Stanovništvo i gospodarstvo

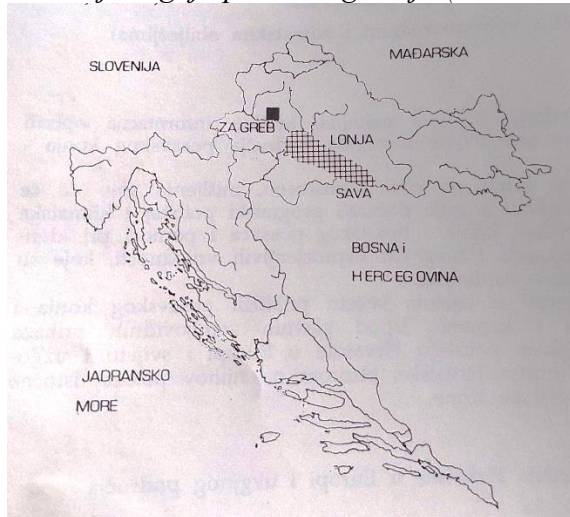
Stanovništvo je ukupan broj ljudi nekog naselja; kraja, a određuje se kretanjem popisa stanovništva (*Enciklopedija.hr*). Prostor sisačko-moslavačke županije pa tako i Martinske Posavine, bio je dobro naseljen (Vrgoč, 1995). Prošlost Martinske Posavine, prepuna ratova i različitih vojski, često je bila uzrok opadanja broja stanovnika (Zelić, 1997). Stanovništvo Martinske Posavine je u razdoblju 1857. - 1931. godine u laganom porastu, a potom je uslijedilo stalno opadanje broja stanovnika što se odrazilo i na današnje vrijeme (Lasić-Vuković, 1996). Prema podacima iz 2011. godine, *Državni zavod za statistiku* je objavio da općina Martinska Ves broji 3488 stanovnika. Proces izumiranja stanovništva na području Martinske Posavine nije stran jer je poznat po nazivu „*posavska bijela kuga*“, odnosno usađeni običaj da se podiže samo jedno ili dvoje djece zbog sprječavanja podjele gospodarstva na više dijelova (Sremić, 2007). „Bitno obilježje Posavaca je visoka prosječna starost stanovništva, tj. prevladavanje stanovništva starosne dobi 60 pa i više godina.“ (Sremić, 2007:229). Prema podacima iz 2021. godine, *Državni zavod za statistiku* iznosi da općina Martinska Ves broji 2861 stanovnika. Uspoređujući popis iz 2011. godine i 2021. godine, zaključuje se da se kroz vremensko razdoblje od 10 godina, broj stanovnika općine Martinska Ves smanjio za 17,98%. Prema popisima stanovništva, iz godine u godinu, je zabrinjavajući pad stanovnika općine Martinska Ves.

Obilježja gospodarstva nekog područja su pokazatelj razvijenosti tog područja te stupanj orijentiranosti prema pojedinom sektoru djelatnosti (Sremić, 2007). Važan čimbenik ukupnoga gospodarskog razvoja pojedinih područja jest gospodarstvena grana – poljoprivreda (Matas, 2001). Prostor Martinske Posavine je poljoprivredno područje što dokazuje i iskorištavanje nizinskog poplavnog dijela rijeke Save jer se poljoprivredno gospodarstvo prilagodilo prirodnom toku rijeke (Kovač, 1994). Poljoprivreda Martinske Posavine karakterizirana je kao ekstenzivna, odnosno s niskom proizvodnošću, a koristio se tropoljni sustav te je gospodarstvo seoskog života, ratarska zemljoradnja (Pešut, 1993). Uvjeti za razvoj poljodjelstva su itekako povoljni pa se na plodnome tlu najviše uzgaja krumpir, kukuruz, pšenica, uljana repica pa čak i ječam i zob (Vrgoč, 1995). Ipak, dominantna uloga pripada kukuruzu koji je osnovica ratarske i stočarske proizvodnje (Sremić, 2007). Vrgoč (1995) govori da je voćarstvo slabije zastupljeno od poljodjelstva, a najviše ima stabala jabuke i šljive. Voćarstvo je samoopskrbna proizvodnja stanovnika

Martinske Posavine (Sremić, 2007). Razvoj poljodjelstva potiču i uporaba radnih strojeva, umjetnih gnojiva, ali i zaštitnih sredstava (Vrgoč, 1995). „Obzirom na značaj krupne stoke kao sredstva za rad, sastavni dio seljačkog posjeda, svuda su bile livade na kojima se napasala stoka, među kojom susrećemo i konje.“ (Pešut, 1993:15). Goveda su služila za davanje mlijeka, a konji za prijevoz (Sremić, 2007). Broj goveda u gospodarstvima u prosjeku je 2 – 3 krave što pokazuje uzgoj goveda radi samoopskrbe (Sremić, 2007). Konjogojstvo je dio hrvatske kulturne baštine, a predstavnik tradicije uzgoja konja u Hrvatskoj je posavski konj (Kovač, 1994). Pašnjaci Martinske Posavine idealni su za ispašu posavskih konja, koji borave na posavskim pašnjacima veći dio godine (Kovač, 1994). Posavski konj uzgaja se na području poplavnih predjela uz rijeku Savu i njezine pritoke, a to su: Odra, Lonja, Sunja i Strug (Kovač, 1994).

Slika 1.

Područje uzgoja posavskog konja (Kovač, 1994:24)

„Radni je to konj, s osobinama koje ga oplemenjuju, okretan i poslušan, od neprocjenjive vrijednosti.“ (Kovač, 1994:31). Nadalje, jedne od najstarijih domaćih životinja u Posavini su svinje koje se u današnje vrijeme uzgajaju za vlastite potrebe, a jednako je i s peradarstvom pa se na posavskom dvorištu mogu vidjeti kokoši, pure, patke i guske (Sremić, 2007). Zanimljivo je da je guska simbol Martinske Posavine, stoga se nalazi i na grbu općine Martinska Ves (Sremić, 2007). Sremić (2007) zaključuje da bi uređenje poljoprivrednog zemljišta i podizanje razine tehnologije proizvodnje obiteljskih gospodarstava Martinske Posavine, omogućilo podizanje poljoprivredne proizvodnje u

odnosnu na dosadašnju razinu u selima Martinske Posavine čime bi se ostvarile vlastite potrebe obiteljskih gospodarstava, ali i značajni tržišni izvozi.

2.4. Naselja

Kroz povijest, naselja Sisačke Gornje Posavine većim dijelom su pripadala općini Martinska Ves od kojih se izdvajaju: Desna i Lijeva Martinska Ves, Desni Dubrovčak, Desno i Lijevo Želježno, Desno i Lijevo Trebarjevo, Desna i Lijeva Luka, Ljubljanića, Mahovo, Setuš, Hrastelnica, Palanjek, Tišina Erdedska te Žirčica (Sremić, 2007). Krajem prosinca 1992. godine, grad Sisak postao je sjedište Sisačko – moslavačke županije u čiji sastav ulazi općina Martinska Ves koja obuhvaća 17 naselja, a takvo teritorijalno ustrojstvo ostaje sve do danas: Desna i Lijeva Martinska Ves, Desno i Lijevo Trebarjevo, Desno i Lijevo Želježno, Lijeva Luka, Desni Dubrovčak, Ljubljanića, Mahovo, Setuš, Žirčica, Tišina Kaptolska i Tišina Erdedska, Strlečko, Bok Palanječki i Jezero Posavsko (Sremić, 2007). Naselje je mnogo više od samog smještaja i radnih mjesta ljudi (Pešut, 1993). Općina Martinska Ves, nakon 1992. godine, dobiva novi grb i zastavu sa simbolima Posavine - na bijeloj podlozi u obliku križa sijeku se okomita plava linija te vodoravna crvena, a u njihovom sjecištu nalazi se grb kojeg karakterizira guska i crkva sv. Martina uz 3 boje koje su također specifične za Martinsku Posavinu, svjetloplava boja označava nebo, zelena označava livade Posavine, dok tamnoplava prikazuje rijeku Savu (Sremić, 2007).

Desna Martinska Ves jedno je od najstarijih naselja na području Siska, a nalazi se na desnoj obali rijeke Save te je crkveno, kulturno, gospodarsko i političko središte Općine Martinska Ves (Sremić, 2007). Smjestila se duž glavne prometnice koja slijedi tok rijeke Save te se u ovom naselju nalaze se i važne društvene institucije: osnovna škola, ambulanta, crkva, općina, pošta te narodna knjižnica (Sremić, 2007). Nažalost, kao i ostala sela Martinske Posavine, i Desnu Martinsku Ves zahvatio je proces depopulacije i izumiranja stanovništva, a Sremić (2007) kao glavne razloge tih procesa navodi deagrarizaciju i deruralizaciju.

Lijeva Martinska Ves pruža se s lijeve strane toka rijeke Save te se nalazi nasuprot Desne Martinske Vesi, a od 2002. godine ova naselja povezana su visećim mostom koji ih čini jedinstvenim prostorom (Sremić, 2007).

„Evidentno je da je lijeva obala Save uz koju se pružila Lijeva Martinska Ves bila nešto niža od desne obale, a time i rizičnija za naseljavanje, pa je to i glavni razlog prenošenja težišta crkvenog i političkog središta na desnu obalu već u samim počecima naseljavanja ovog područja.“ (Sremić, 2007:194).

Lijeva Martinska Ves prvo je selo koje je duž cijelog sela izgradilo obrambeni zid za obranu od poplava (Sremić, 2007). Zanimljivo je da je Lijeva Martinska Ves prema podacima Popisa stanovništva, najveće selo u Općini Martinska Ves.

Desno Trebarjevo smješteno je na desnoj strani obale rijeke Save, a posebno je poznato kao rodno selo braće Antuna i Stjepana Radića, učitelja, istaknutih političara te vođa hrvatskog naroda, stoga je u ovom mjestu izgrađen „Spomen-dom Braće Radić“ koji služi za okupljanja ljudi, a u sklopu kojega je uređen i „Spomen – muzej“ (Sremić, 2007). Antun Radić bio je profesor, publicist i političar, tajnik Matice Hrvatske te 1900. godine je pokrenuo s bratom Stjepanom „Dom, list hrvatskom seljaku za razgovor i nauk“ te je zajedno s bratom bio organizator Hrvatske pučke seljačke stranke (Lasić-Vuković, 1996). Stjepan Radić bio je osuđen na zatvor jer je spalio mađarsku zastavu te u Pragu izdaje „Hrvatsku misao“ u kojoj je istaknuo program Hrvatske pučke seljačke stranke (Lasić-Vuković, 1996). Stjepan Radić borio se za seljačku republiku i protiv kralja pa je često bio zatvaran, a preminuo je 1928. godine nakon atentata u beogradskoj Skupštini (Vrgoč, 1995).

Povijest sela Mahova nije točno utvrđena (Sremić, 2007). Mahovo se nalazi na lijevoj obali rijeke Save, a veći dio sela je zavojitog, tj. polukružnog karaktera, a nekada je Mahovo bilo najbogatije posavsko selo s mnoštvom posavskih drvenih kuća (Sremić, 2007).

Lijeva Luka je jedno od najstarije naseljenih područja Martinske Posavine (Sremić, 2007). Među stanovnicima Lijeve Luke priča se legenda da je postojala crkva na oranici usred sela, no proučavajući povijesne izvore ne pronalaze se podatci o spominjanju crkve, osim crkve sv. Martina u Desnoj Martinskoj Vesi (Sremić, 2007). Lijeva Luka smještena je uz lijevu obalu rijeke Save, a ime je vjerojatno dobila po nekadašnjoj lučkoj funkciji (Sremić, 2007). Usporedbom drugih posavskih sela, Lijeva Luka je izrazito kompaktno područje s brojnim ulicama, a život u prošlosti je na ovom području bujao i cvjetao u svakoj kući (Sremić, 2007).

Desno Željezno opisuje se kao najsjevernije selo u župi Martinska Ves, a smješteno je na desnoj strani obale rijeke Save, dok mu se točno vrijeme postanka ne može sa sigurnošću

odrediti (Sremić, 2007). Desno Željezno je, kako navodi Sremić (2007), bilo dva puta u potpunosti spaljeno i to prvi put kada je grof Emerik Erdödy pravoslavnim vlaškim graničarima naredio da ga spale zbog sudjelovanja seljaka u pobuni i drugi puta, za vrijeme Drugog svjetskog rata kada su njemačke snage zapalile selo zbog toga što se većina mještana priklonila partizanskim snagama.

Setuš je prema navodima Sremića (2007) najjužnije selo u župi Martinska Ves. „Naime, u rimsko doba postojala je na mjestu današnjeg Setuša predstraža (utvrda) iz koje su rimski vojnici nadgledali okolno močvarno i šumovito područje te čuvali rimsku Sisciju od provale barbara sa sjevera i istoka.“ (Sremić, 2007:215). Setuš se smjestio na lijevoj obali rijeke Save i poprilično je pravilne strukture, tj. kuće su poredane uz prometnicu u pravilnom nizu, iako je do 2005. godine zbog neasfaltirane prometnice bio gotovo prometno izolirano selo (Sremić, 2007).

Lijevo Trebarjevo je specifično po svom smještaju u meandru Save na lijevoj obali, nasuprot Desnom Trebarjevu, no Sremić (2007) navodi da je ovo selo oduvijek bilo omanje selo pa ga se čak nazivalo i „Malo Trebarjevo“.

Ljubljanica je smještena na desnoj strani rijeke Save te je naselje smješteno izvan glavne prometnice što je doprinijelo nepovoljnoj prometnoj i društvenoj izoliranosti ovog područja (Sremić, 2007). Zanimljiv je podatak o tome da je obitelj Erdödy u Ljubljanici imala svoju glavnu utvrdu (Sremić, 2007).

Lijevo Željezno je selo u Općini Martinska Ves koje se smjestilo na lijevoj obali rijeke Save, nasuprot Desnom Željeznom te se kao i spomenuta Ljubljanica, nalazi izvan glavne prometnice što je rezultiralo slabom naseljenošću i izoliranošću, a u današnje vrijeme ovo selo je dovedeno na sam rub izumiranja (Sremić, 2007).

Desna Luka je selo na području Martinske Posavine, u sastavu Općine Martinska Ves, koje nažalost više ne postoji jer nema stanovnika, a smješteno je između Desnog Trebarjeva i Desnog Željeznog čime se ističu poražavajuće demografske slike sela Martinske Posavine (Sremić, 2007). Ono po čemu je ovo selo ostalo poznato je to da je 1850. godine ovdje rođen dr. Andrija Jagatić koji je bio kanonik Vrhbosanske nadbiskupije i superior časnih sestara Milosrdnica sv. Vinka Paulskog (Sremić, 2007).

3. NAČELO ZAVIČAJNOSTI

Unutar nastavnih predmeta nižih razreda osnovne škole, postoje sadržaji koji se odnose na okruženje učenika i životnu blizinu, a kojima se nastoji dijete uvoditi u svijet pojava i stvari koje ga okružuju na način da je primjereno njegovoj životnoj dobi i psihofizičkim mogućnostima (De Zan, 1999). Stoga je u predmetima razredne nastave načelo zavičajnosti jedno od temeljnih nastavnih načela. De Zan (1999) navodi kako se primjenom principa zavičajnosti ostvaruju didaktička pravila: od poznatog k nepoznatom, od bližeg daljem, od lakšega težem te od jednostavnoga složenom. Drugi naziv za načelo zavičajnosti jest načelo životne blizine (De Zan, 1999). „Zavičaj je skup fizičkih, bioloških i antropogenih čimbenika koji uzajamno utječu jedni na druge u prostoru i vremenu.“ (Husanović-Pejnović, 2011 : 90). Zavičaj je geografsko-gospodarski pojam, odnosno obuhvaća naselje i prostor/ kraj oko škole učenika (De Zan, 1999). Ističe se da će učenici neposrednim promatranjem i proučavanjem svog zavičaja upoznati stvari i pojave u njemu, ali da će time moći razumjeti i pojave izvan njega koje ne mogu prikupiti neposrednim promatranjem.

U nastavku se daje kratki prikaz zastupljenosti načela zavičajnosti u aktualnim kurikulumima pojedinih nastavnih predmeta. U *Kurikulumu za nastavni predmet Priroda i društvo za osnovne škole u Republici Hrvatskoj* (MZO, 2019a) navode se domene: Organiziranost svijeta oko nas (A), Promjene i odnosi (B), Pojedinaac i društvo (C) te Energija (D) čiji je odgojno-obrazovni ishodi uvelike povezan s načelom zavičajnosti. Analizirajući *Kurikulum za nastavni predmet Priroda i društvo za osnovne škole u Republici Hrvatskoj* (MZO, 2019a) donosi se zaključak da se načelo zavičajnosti najviše provodi u nastavnom sadržaju trećeg razreda. Na primjer, u nastavi Prirode i društva, između ostalih, navodi se sljedeći odgojno-obrazovni ishod: *PID OŠ B.3.2. Učenik zaključuje o promjenama i odnosima u prirodi te međusobnoj ovisnosti živih bića i prostora na primjerima iz svog okoliša*. Kako bi se ovaj odgojno-obrazovni ishod ostvario u potpunosti, učenik treba boraviti u svojem zavičaju, percipirati promjene i odnose u prirodi, pratiti uvjete u okolišu te uspoređivati odnose i međuovisnost živih bića u okolišu.

Neke prirodne pojave najbolje se mogu upoznati boravkom u samoj prirodi, a društvene pojave uključenošću u društvenu stvarnost (Bezić, 1998). Učitelji imaju zadatak objasniti učenicima da je zavičaj sastavni dio osobnog identiteta te da ga čine: govor, običaji, narodna

nošnja, tradicijska glazba, arhitektura, tradicionalna jela i tako dalje (Husanović-Pejnović, 2011).

Primjena načela zavičajnosti od osobite je važnosti i u nastavi Hrvatskog jezika čiji se sadržaj odnosi na *govor* kao jezični pojam. Primjerice, u *Kurikulumu za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj* (MZO, 2019b) naveden je odgojno-obrazovni ishod *OŠ HJ A.1.6. Učenik prepoznaje razliku između mjesnoga govora i hrvatskog standardnog jezika*. Nadalje, spominje se važnost primjene načela zavičajnosti u početnoj nastavi Hrvatskog jezika, stoga učitelji trebaju dopustiti učenicima da se izraze svojim zavičajnim idiomom. Nadovezujući se na načelo zavičajnosti, u *Kurikulumu za nastavni predmet Glazbena kultura za osnovne škole i Glazbena umjetnost za gimnazije u Republici Hrvatskoj* (MZO, 2019c) navodi se da će u okviru domene C, Glazba u kontekstu, učenici upoznati hrvatsku tradicijsku glazbu u vlastitoj sredini i u užem zavičajnom prostoru. Vidljiva je važnost korelacije svih nastavnih predmeta kojima se načelo zavičajnosti može ostvariti. Nadalje, u *Kurikulumu za nastavni predmet Likovna kultura za osnovne škole i Likovna umjetnost za gimnazije u Republici Hrvatskoj* (MZO, 2019d) između ostalih, zadana je tema za 3. razred osnovne škole: „*Svijet oko mene*“ u kojoj učenik likovnim i vizualnim izražavanjem istražuje i komentira svijet koji ga okružuje, odnosno svoj zavičaj. Posljednji nastavni predmet čiji je sadržaj povezan s načelom zavičajnosti jest *Tjelesna i zdravstvena kultura*. Uvidom u *Kurikulum za nastavni predmet Tjelesna i zdravstvena kultura za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj* (MZO, 2019e), može se uočiti odgojno-obrazovni ishod *OŠ TZK A.3.3. Izvodi ritmičke i plesne strukture*, a zatim se predlažu sadržaji za ostvarivanje ovog ishoda između kojih se nalaze i narodni plesovi zavičajnog područja. Također, učenici mogu sudjelovati u tjelesnim aktivnostima na otvorenom ovisno o posebnostima zavičaja pa se tako u prirodi mogu provoditi pješačke ture, orijentacijsko trčanje i hodanje, trčanje, tradicijske igre, igre na snijegu i slično.

Učitelji trebaju imati na umu da se pojam zavičaja proširuje i sadržajno bogati usporedno s dječjim uzrastom, stoga, to je psihološki i didaktičko-metodički uvjetovana etapa kod djece koja se odnosi na stjecanje znanja i spoznavanje svijeta. Drugim riječima, učenici će bolje i cjelovitije shvatiti povezanost čovjeka i prirode, sebi blisku zajednicu, promjene u prirodi, ali i domovinu, promatranjem i boravkom u zavičaju.

4. IZVANUČIONIČKA NASTAVA – TEMELJNI POJMOVI

Nastavu teoretičari u Republici Hrvatskoj definiraju kao organiziran proces odgoja i obrazovanja, odnosno nastava je planski osmišljen i organiziran proces od strane učitelja u kojem se ostvaruju i neki odgojni zadatci (Skok, 2002). Nastavni se proces razlikuje s obzirom na mjesto održavanja pa postoji nastava u učionici ili izvan učionice (Skok, 2002). Izvanučionička nastava je ostvarivanje planiranih sadržaja nastave izvan učionice (Husanović-Pejnović, 2011). Neposredna stvarnost je temeljni izvor znanja u nastavi Prirode i društva, ali i u nastavi ostalih nastavnih predmeta, kao i u životu općenito (Bezić, 1998). „Izvanučionička nastava jest šetnja, izlet, terenska nastava, ekskurzija, škola u prirodi, to je učenje istraživanjem i otkrivanjem.“ (Husanović-Pejnović, 2011:46). Prema *Pravilniku o izvođenju izleta, ekskurzija i drugih odgojno-obrazovnih aktivnosti izvan škole* (MZOŠ, 2014), školski izlet je jedan od oblika izvanučioničke nastave koji obuhvaća poludnevni ili cjelodnevni odlazak učenika i učitelja u mjesto u kojem se nalazi škola ili izvan tog mjesta. Organizira ga škola u svrhu ostvarivanja određenih odgojno-obrazovnih ciljeva i zadaća. Nadalje, školska ekskurzija je također oblik izvanučioničke nastave koji podrazumijeva višednevno putovanje zbog posjećivanja prirodnih, kulturnih, povijesnih, sportskih i tehničkih središta koje organizira škola. U *Pravilniku o izvođenju izleta, ekskurzija i drugih odgojno-obrazovnih aktivnosti izvan škole* (MZOŠ, 2014) navedena je definicija i za terensku nastavu kao još jedan oblik izvanučioničke nastave koji se izvodi u izvornoj stvarnosti, s ciljem upoznavanja neposredne stvarnosti. S druge strane, škola u prirodi je oblik višednevne izvanučioničke nastave koja se održava izvan mjesta stanovanja. Važno je napomenuti da se u izvanučioničkoj nastavi mogu ostvariti obrazovne, funkcionalne i odgojne zadaće nastave (Husanović-Pejnović, 2011). Ista autorica (2011) spominje podjelu izvanučioničke nastave s obzirom na različita polazišta izvođenja:

- *S obzirom na vrijeme:* jedan sat, blok-sat, poludnevna, dnevna i višednevna
- *Prema mjestu izvođenja:* školsko dvorište, naselje, uži ili širi zavičaj
- *S obzirom na prostor:* zatvoreni ili otvoreni prostor

Najvažniji čimbenik prilikom izvođenja izvanučioničke nastave je predmetni kurikulum prema kojem se polazi od načela zavičajnosti i životne blizine, ali i načela cjelovitosti te primjerenosti sadržaja sposobnostima i mogućnostima učenika (Husanović-Pejnović, 2011). Husanović-Pejnović (2011) navodi da učenici prilikom provođenja izvanučioničke nastave izgrađuju znanje temeljeno na interakcija s okolicom i okolišem. Svijet oko sebe, čovjek spoznaje uz pomoć osjetila i to najčešće koristi osjetilo vida (Husanović-Pejnović, 2011). Nastava u prirodi, izvan učionice puna je iznenađenja te didaktičko-metodičkih izazova, a to se treba uzeti u obzir prilikom unapređivanja nastave te razvoja interesa za istraživanje kod učenika (Skok, 2002). Kako je provođenje nastavnog procesa izvan učionice zahtjevan proces, objašnjava se da se u pripremnoj fazi trebaju eliminirati čimbenici koji mogu dovesti do iznenađenja ili nesigurnosti učenika (Skok, 2002). U etapi izvođenja nastave, navodi se kako učitelj ima zaduženje konstantno paziti na sve učenike, pratiti njihov rad te im pomagati u ostvarivanju odgojno-obrazovnih ishoda nastavnog procesa, a nakon završetka nastave u prirodi, neizostavna je evaluacija, odnosno prosuđivanje i procjenjivanje uspjeha učenika (Skok, 2002). Zaključuje se, zadaće svih vrsta izvanučioničke nastave temelje se prvenstveno na povezivanju teorije s praktičnim radom, a zatim i na učenju praktičnih vještina, kao i usavršavanju motoričkih vještina i stvaranju radnih navika (Skok, 2002). Provođenjem izvanučioničke nastave razvit će se suradništvo i prijateljstvo među učenicima te da im se omogućuje rad bez prisile, zadovoljstvo, učenje uz smijeh i kroz igru (Husanović-Pejnović, 2011).

5. ZAVIČAJNA IZVANUČIONIČKA NASTAVA – REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Intervju s učiteljicama razredne nastave proveden je u travnju 2023. godine, uživo u prostorijama Osnovne škole „Braća Radić“ poštujući formu provedbe intervjuja: pitanje – odgovor. Učiteljice su pristale na intervju, no izrazile su želju ostati anonimne. Poštujući to, neće se navoditi imena učiteljica već će ih se razvrstati prema godinama radnog staža. Na početku intervjuja, ispitanicima je objašnjena tema te cilj istraživanja. Učiteljice su odgovarale na postavljena pitanja prema vlastitom iskustvu provođenja izvanučioničke nastave s učenicima u Martinskoj Posavini.

Nakon provedenih intervjua, iznose se podatci koji su prikupljeni o sudionicima intervjua:

Tablica 1.

Osobni podatci o ispitanicima

Učiteljice	Dob	Godine radnog staža (ukupno)	Godine radnog staža (Martinska Posavina)
Učiteljica 1	40	15	15
Učiteljica 2	60	38	38
Učiteljica 3	58	32	30
Učiteljica 4	30	5	3,5

Ispitane učiteljice smatraju kako je nastava izvan učionice učinkovitija u odnosu na nastavu u učionici, jer je učenicima zanimljivija, ističući da je lakše zapamtiti gradivo koje se usvaja dodiranjem, istraživanjem, otkrivanjem, odnosno osobnim iskustvom. Kada je u pitanju zadovoljstvo učenika izvanučioničkom nastavom, odgovore je učiteljica moguće svesti na činjenicu da su učenici istom zadovoljniji u odnosu na nastavu u učionici, jer im je zabavnija.

Međutim, na pitanje odlaze li s učenicima učestalije na lokalitete u zavičaju, tj. one koji se nalaze u Martinskoj Posavini, ili na lokalitete u udaljenijim krajevima, odgovori učiteljica se razlikuju. Dok su dvije učiteljice izjavile da češće odlaze s učenicima na lokalitete u zavičaju, preostale dvije učiteljice su odgovorile obrnuto, tj. da više odlaze s učenicima u udaljenije krajeve.

Sljedeće postavljeno pitanje tijekom intervjua bilo je „U čemu je važnost ostvarivanja izvanučioničke nastave u zavičaju učenika“. Učiteljice ističu da učenici ovim oblikom nastave upoznaju svoj zavičaj i kulturnu baštinu te usvajaju svijest o važnosti pravilnog odnosa čovjeka prema prirodi. Navode i da se prirodne ljepote i životne zajednice zavičaja svakako bolje upoznaju i usvajaju ukoliko se uči izvan učionice.

Kada je u pitanju učestalost organizacije nastave izvan učionice, učiteljice su ponudile različite odgovore te su stoga predstavljeni u tabličnom prikazu (Tablica 2). Iako su učiteljice ponudile različite odgovore, sve su se složile da bi htjele češće organizirati nastavu izvan učionice.

Tablica 2.

Učestalost organizacije nastave izvan učionice

Učiteljica 1	1-2 puta godišnje
Učiteljica 2	2-3 puta godišnje
Učiteljica 3	10-ak puta u godini
Učiteljica 4	4-5 puta godišnje

Učiteljice su, u nastavku, navele i neke prepreke učestalijeg ostvarivanja nastave izvan učionice: organizacija izvanučioničke nastave (prijevoz učenika, financijske mogućnosti roditelja), administrativne prepreke (suglasnosti roditelja) te nažalost, nedovoljna podrška ravnatelja osnovne škole za provođenje ovakve vrste nastave.

Drugi dio intervjua odnosio se na ostvarivanje izvanučioničke nastave u prostoru zavičaja, odnosno Martinske Posavine. Od učiteljica se tražilo da imenuju konkretne lokalitete u Martinskoj Posavini na kojima je moguće ostvariti ishode učenja pojedinih nastavnih predmeta. To može biti okoliš škole, dijelovi prirode, ustanove i drugi objekti koje je moguće posjetiti s učenicima. Uz svaki imenovani lokalitet od učiteljica se tražilo da navedu nastavnu aktivnost (ili njih više) koju bi ondje potencijalno mogli realizirati.

U Tablici 3 dat je popis lokaliteta u Martinskoj Posavini na kojima je, prema mišljenju učiteljica, moguće ostvariti neke od ishoda učenja iz nastavnog predmeta Priroda i društvo. Uz pojedine lokalitete učiteljice su predložile i moguće aktivnosti ostvarivanja ishoda učenja istog predmeta.

Tablica 3.

Lokaliteti i aktivnosti za nastavni predmet Priroda i društvo

Ispitanik	Lokaliteti i aktivnosti						
UČ1	Kulturni centar „Braća Radić“- predavanje o Stjepanu i Antunu Radić	Odransko polje – promatranje i biljnog i životinjskog svijeta, promjene uzrokovane	OPG Mladenović (prerada sira) – promatranje, degustacija	Općina Martinska Ves (poslovi: načelnik, tajnik, računovođa i slično)	Pošta (poslovi: poštar)		

		promjenom godišnjih doba					
UČ2	Kulturni centar „Braća Radić“ (zavičaj u prošlosti)	Posavske kuće (kulturna baština zavičaja)	Travnjak (upoznavanje biljaka i životinja)	Rijeke (upoznavanje biljaka i životinja)	Bara (biljke i životinje)	Oranice (biljke i životinje, ljekovite biljke)	Šuma (biljke i životinje)
UČ3	OPG Dadović – upoznavanje sa seoskim gospodarstvom	Kulturni centar „Braća Radić“ – upoznavanje života Antuna i Stjepana Radića	OPG Mladenović (proizvodnja sira, promatranje)	OPG Mihelić (proizvodnja sokova, promatranje)	Pilana Juračak (prerada drveta, promatranje)	Pilana Požgajec (prerada drveta, promatranje)	Građevinski obrt „Šarec“ (građevina, upoznavanje s novim nazivima, promatranje)
UČ4	Kulturni centar „Braća Radić“ (kulturna i povijesna baština)	Rijeka Sava (prirodna baština)	Mjesto stanovanja (prirodna baština, upoznavanje)				

Iz tabličnog prikaza danih odgovora, vidljiva je razlika u navođenju lokaliteta na kojima je moguće ostvariti neke od ishoda učenja iz nastavnog predmeta Priroda i društvo. Učiteljice s više radnog staža navele su i više lokaliteta što je i razumljivo s obzirom na radno iskustvo. Iz priloženog, može se zaključiti da se načelo zavičajnosti ostvaruje prilikom nastave Prirode i društva u Martinskoj Posavini te je vidljiva široka ponuda lokaliteta za provođenje izvanučioničke nastave.

U sljedećoj su tablici predstavljeni odgovori ispitanika koji se odnose na navode lokaliteta i aktivnosti za ostvarivanje ishoda učenja iz nastavnog predmeta Hrvatski jezik.

Tablica 4.

Lokaliteti i aktivnosti za nastavni predmet Hrvatski jezik

Ispitanik	Lokaliteti i aktivnosti				
UČ1	Kulturni centar „Braća Radić“ (naučiti narječja)	Knjižnica i čitaonica Martinska Ves (izražajno čitanje, lektira)			
UČ2	Kulturni centar „Braća Radić“ (opisivanje narodne nošnje)	Posavska kuća (pisanje pjesmica na zavičajnom govoru)	Travnjak (opisivanje)	Rijeke (imenice)	Oranica (rečenica – vrste rečenica, vrste riječi, opisivanje)
UČ3	Priroda (opisivanje, pjesmice)	Zavičajni govor – posjet starijim osobama (intervju)			
UČ4	Izaći van škole (pjesničke slike)				

Analizirajući tablicu i povezujući odgovore s godinama radnog staža učiteljica, primjećuje se da učiteljice razredne nastave s više godina radnog staža mogu navesti lokalitete na kojima se može provesti nastava Hrvatskog jezika, a da se pritom poštuje načelo zavičajnosti. Odgovori se mogu svesti na opisivanje onoga što učenici vide te upoznavanje s govorom zavičajnog prostora.

Na sljedeća pitanja „Je li moguće i gdje, prema Vašem mišljenju, nastavom izvan učionice ostvariti neke od ishoda učenja iz nastavnog predmeta Matematika?“ te „Možete li uz svaki imenovani lokalitet navesti nastavnu aktivnost (ili njih više) koju biste ondje mogli realizirati?“,

nije dobiveno mnogo odgovora. Dvije učiteljice su na to pitanje odgovorile kako smatraju da se ishodi učenja nastavnog predmeta Matematike ne mogu ostvariti izvan učionice. S druge strane, preostale dvije učiteljice su imale podjednake odgovore, a navele su aktivnosti prebrojavanja maslačaka, djeteline ili kockavice te prebrojavanje gnijezda roda koje su povezale s matematičkim operacijama zbrajanja, oduzimanja, množenja i dijeljenja. Nadalje, navele su mjerenje duljine dužine, mase, volumena i opsega konkretnih predmeta ili površina. Uvidom u *Kurikulum za nastavni predmet Matematike za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj* (MZO, 2019f) zaključuje se da se načelo zavičajnosti ili sam pojam *zavičaj* nigdje ne spominju. Učenicima bi trebalo ponuditi sadržaje nastavnog predmeta Matematike koje mogu povezati sa zavičajem, percipirati ih u zavičaju i služiti se konkretnim primjerima iz zavičaja prilikom obrade, ponavljanja ili uvježbavanja gradiva.

Tablica 5 donosi odgovore učiteljica na pitanje da navedu lokalitete na kojima je moguće ostvariti neke od ishoda učenja iz nastavnog predmeta Likovna kultura te ih se zamolilo da navedu i aktivnosti koje se ondje mogu potencijalno realizirati, a odgovori pokazuju da učiteljice primjenjuju načelo zavičajnosti prilikom obrade nove nastavne jedinice iz nastavnog predmeta Likovna kultura boraveći u zavičaju.

Tablica 5.

Lokaliteti i aktivnosti za nastavni predmet Likovna kultura

Ispitanik	Lokaliteti i aktivnosti					
UČ1	Crkva (crtanje, slikanje, izrađivanje)	Odransko polje (crtanje, slikanje, fotografiranje)	Most (crtanje, slikanje, fotografiranje)	Kulturni centar „Braća Radić“ (motivi narodnih nošnji)		
UČ2	Kulturni centar „Braća Radić“ (crtanje, slikanje)	Travnjak (slikanje, crtanje)	Oranica (slikanje, crtanje)	Posavska kuća (slikanje, crtanje)	Rijeka (crtanje, slikanje)	Oranica (crtanje, slikanje)

	detalja narodne nošnje)					
UČ3	Crkva	Sava	Most	Narodna nošnja		
UČ4	Dvorište škole (slikanje)					

Na pitanje „Gdje bi, prema Vašem mišljenju, bilo moguće ostvariti neke od ishoda učenja iz nastavnog predmeta Glazbena kultura?“ te „Možete li uz svaki imenovani lokalitet navesti nastavnu aktivnost (ili njih više) koju biste ondje potencijalno mogli realizirati?“ učiteljice odgovaraju različito. Čak dvije učiteljice nisu niti odgovorile jer nisu znale što bi navele, a preostale dvije učiteljice imenovale su jednake lokalitete, a to su: posjet Kulturno-umjetničkim društvima „Martinčani“ i „Tišinčani“ na području Martinske Posavine. Učiteljice koje su dale odgovore na ovo pitanje su učiteljice s više godina radnog staža.

Pitanje koje je tražilo od učiteljica da navedu lokalitete na kojima se mogu ostvariti ishodi učenja nastavnog predmeta Tjelesna i zdravstvena kultura te da navedu nastavne aktivnosti koje se mogu provesti na tom lokalitetu, učiteljicama nije zadavalo problema. Sve su dale jednake odgovore, a to su: školsko igralište i travnjak. Učiteljice također, navode kako je problem organizirati zimovanja ili ljetovanja s učenicima zbog financijskih mogućnosti njihovih roditelja, iako učenici imaju želju za time. U *Kurikulumu za nastavni predmet Tjelesne i zdravstvene kulture za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj* (MZO, 2019e) navodi se boravak na školskom igralištu te provođenje različitih vježbi na otvorenom prostoru.

U Tablici 6 navedeni su lokaliteti u Martinskoj Posavini koje su intervjuirane učiteljice posjetile s učenicima u posljednjih pet godina.

Tablica 6.

Lokaliteti koje su učiteljice posjetile s učenicima u posljednjih pet godina

Ispitanik	Lokaliteti i aktivnosti			
UČ1	Most i crkva	OPG Mladenović	Kulturni centar „Braća Radić“	
UČ2	Kulturni centar „Braća Radić“	Posavske kuće	Travnjak	OPG Mladenović
UČ3	OPG Mladenović	Kelečić farma	Crkva	OPG Dadović
UČ4	OPG Mladenović			

Vidljiva je razlika lokaliteta u zavičajnom prostoru na koje će učiteljice voditi učenike s obzirom na godine radnog staža, a time i iskustva učiteljica. Učiteljice s više godina radnog staža imaju više iskustva te su bolje upoznate s lokalitetima na području Martinske Posavine koje mogu posjetiti s učenicima.

Zaključuje se da se načelo zavičajnosti provodi u izvanučioničkoj nastavi nastavnih predmeta Prirode i društva, Hrvatskog jezika, Matematike, Likovne kulture, Glazbene kulture te Tjelesne i zdravstvene kulture, ali nažalost ne u onolikoj mjeri u kojoj bi učiteljice razredne nastave htjele organizirati ovakav tip nastave. Mnogo je čimbenika koji utječu na nemogućnost održavanja izvanučioničke nastave, a neki su: financijske mogućnosti roditelja, pisane suglasnosti za svaki izlazak iz školske zgrade te nedovoljna podrška ravnatelja škole. Učiteljice smatraju da bi učenici lakše, jednostavnije i brže usvojili nastavno gradivo učeći u svome zavičaju i na taj način bili spremniji za daljnje školovanje jer bi imali znanje koje su stekli spoznajnim putem.

6. PRIJEDLOG POLUDNEVNE IZVANUČIONIČKE NASTAVE ZA UČENIKE 3. RAZREDA

U nastavku slijedi prijedlog poludnevne izvanučioničke nastave, koja će trajati 6 nastavnih sati, za učenike trećeg razreda osnovne škole na području Martinske Posavine. Rad u učionici (izrada plakata) predviđen je za blok-sat odmah nakon povratka u prostorije osnovne škole. Ova pisana priprava zamišljena je u sklopu ponavljanja i uvježbavanja gradiva „Moj zavičaj – Martinska Posavina“. Izvanučionička nastava nastavnih predmeta Prirode i društva i Tjelesne i zdravstvene kulture te Sata razrednog odjela, organizirala bi se na lokalitetima koji se nalaze u Martinskoj Posavini te na koje su učiteljice razredne nastave već vodile učenike osnovne škole. Pisana priprava donosi prijedloge nastavnih listića i ostalih aktivnosti koje se mogu provoditi na određenim lokalitetima.

Učenicima se nakon obrade nastavne jedinice „Moj zavičaj“ najavljuje odlazak na terensku nastavu u Martinsku Posavinu. Roditeljima se dijele pisane suglasnosti (Prilog 1) koje trebaju potpisati i vratiti učiteljici u školu ukoliko se slažu da njihovo dijete sudjeluje u terenskoj nastavi. Organizira se prijevoz do obližnjeg mjesta u kojem se nalazi Kulturni centar „Braća Radić“ te do Odranskog polja i nazad do osnovne škole kojeg financiraju roditelji učenika.

PISANA PRIPRAVA ZA IZVOĐENJE POLUDNEVNE NASTAVE PRIRODE I DRUŠTVA, TJELESNE I ZDRAVSTVENE KULTURE TE SATA RAZREDNOG ODJELA U IZVANUČIONIČKOJ NASTAVI

METODIČKI PODACI

Nastavna jedinica:	Moj zavičaj – Martinska Posavina
Domena/koncept:	A. Organiziranost svijeta oko nas B. Promjene i odnosi C. Pojedinaac i društvo A.B.C.D. Istraživački pristup
Ishod učenja:	PID OŠ A.3.3. Učenik zaključuje o organiziranosti lokalne zajednice, uspoređuje prikaze različitih prostora. PID OŠ B.3.2. Učenik zaključuje o promjenama i odnosima u prirodi te međusobnoj ovisnosti živih bića i prostora na primjerima iz svog okoliša. PID OŠ B.3.3. Učenik se snalazi u promjenama i odnosima tijekom vremenskih ciklusa te analizira povezanost vremenskih ciklusa s događajima i važnim osobama u zavičaju.

	<p>PID OŠ B.3.4. Učenik se snalazi u prostoru, tumači plan mjesta i kartu zavičaja, izrađuje plan neposrednoga okružja i zaključuje o povezanosti prostornih obilježja zavičaja i načina života ljudi.</p> <p>PID OŠ C.3.1. Učenik raspravlja o ulozi, utjecaju i važnosti zavičajnoga okružja u razvoju identiteta te utjecaju pojedinca na očuvanje baštine.</p> <p>PID OŠ A.B.C.D.3.1. Učenik uz usmjeravanje objašnjava rezultate vlastitih istraživanja prirode, prirodnih i/ili društvenih pojava i/ili različitih izvora informacija.</p> <p>OŠ TZK A.3.1. Usavršava prirodne načine gibanja.</p> <p>OŠ TZK A.3.2. Igra i razlikuje elementarne igre prema složenosti.</p> <p>OŠ TZK D.3.1. Koristi osnovne kineziološke aktivnosti na otvorenim vježbalištima.</p>
Razrada ishoda:	<p>PID OŠ A.3.3.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Opisuje organiziranost lokalne zajednice u svome zavičaju (gradonačelnik, načelnik i sl.). - Opisuje prometnu povezanost zavičaja. <p>PID OŠ B.3.2.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Prepoznaje važnost biljaka i životinja za život ljudi i daje vlastite primjere. - Objašnjava međuovisnost biljnoga i životinjskoga svijeta i čovjeka. <p>PID OŠ B.3.3.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Raspravlja o utjecaju događaja, osoba i promjena na sadašnji i budući život čovjeka. <p>PID OŠ B.3.4.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Prepoznaje prostorna (reljefna) obilježja zavičaja koja uvjetuju način života ljudi. <p>PID OŠ C.3.1.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Raspravlja o svojoj ulozi i povezanosti sa zavičajem prema događajima, interesima i vrijednostima. - Navodi značajne osobe i događaje iz zavičaja i objašnjava njihov doprinos zavičaju i stavlja ih u povijesni slijed. - Objašnjava i procjenjuje povezanost baštine s identitetom zavičaja te ulogu baštine na zavičaj. - Imenuje i opisuje neku od zaštićenih biljnih i/ili životinjskih zavičajnih vrsta te predlaže načine njezina očuvanja. <p>PID OŠ A.B.C.D.3.1.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Promatra i opisuje. - Postavlja pitanja. - Postavlja pretpostavke o očekivanim rezultatima. - Planira istraživanje (na koji način doći do odgovora). - Zaključuje. - Provjerava i uočava pogreške. - Uočava novi problem. - Slijedi etape istraživačkoga pristupa. <p>OŠ TZK A.3.1.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Izvodi prilagođene prirodne načine gibanja temeljnih struktura. <p>OŠ TZK A.3.2.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Razlikuje vrste elementarnih igara prema složenosti. <p>OŠ TZK D.3.1.</p>

		- Sudjeluje u tjelesnim aktivnostima na otvorenom ovisno o posebnostima zavičaja.
Međupredmetna tema:		osr A.2.3. Razvija osobne potencijale. Osr C.1.1. Prepoznaje potencijalno ugrožavajuće situacije i navodi što treba činiti u slučaju opasnosti. uku B.2.1. Planiranje uz podršku učitelja učenik određuje ciljeve učenja, odabire pristup učenju te planira učenje. uku C.2.3. Interes Učenik iskazuje interes za različita područja, preuzima odgovornost za svoje učenje i ustraje u učenju. uku D.2.2. Suradnja s drugima. Učenik ostvaruje dobru komunikaciju s drugima, uspješno surađuje u različitim situacijama i spreman je zatražiti i ponuditi pomoć.
Međupredmetne veze:		Hrvatski jezik – jezik i komunikacija, provođenje intervjua Sat razrednog odjela – pravila ponašanja u prometu Tjelesna i zdravstvena kultura – pješačka tura, elementarna igra „Lovica s loptom“
Vrednovanje	Vrednovanje za učenje:	Promatranje učenika i davanje usmene povratne informacije učeniku.
	Vrednovanje kao učenje:	Učenici vrednuju vlastite odgovore i korigiraju ih usmeno po potrebi.
	Vrednovanje naučenog:	-

Metode učenja i poučavanja:	Metoda razgovora, metoda praktičnog rada, metoda pisanja, metoda slušanja
Sociološki oblici rada:	Grupni rad, individualni rad
Nastavni mediji (nastavna sredstva i pomagala):	Izorna stvarnost, nastavni listići, predavanje/ izlaganje, izrada herbarija, izrada plakata
Prostor izvođenja:	Zavičaj, ustanove Martinske Posavine

1. TIJEK NASTAVNE DJELATNOSTI

Metode učenja i poučavanja; oblici rada	TIJEK AKTIVNOSTI IZVANUČIONIČKE NASTAVE	Nastavna sredstva i pomagala
	U 8:00 sati polazak je ispred osnovne škole. Učenicima je rečeno da dođu barem 20 minuta ranije kako bi se u miru uspjeli ukrcati u autobus. Također, učiteljica je prije polaska na terensku nastavu, s učenicima razradila plan izvanučiioničke nastave te ih obavijestila o lokalitetima koje će posjetiti na području Martinske Posavine. Terenska nastava traje 6 nastavnih sati, a integrira nastavne predmete Prirodu i društvo, Tjelesnu i zdravstvenu kulturu te Sat razrednog odjela. TIJEK IZVANUČIONIČKE NASTAVE:	

<p>Metoda slušanja Metoda izlaganja</p>	<p>NASTAVNA SITUACIJA 1: Posjet Kulturnom centru „Braća Radić“</p> <p>Došavši u Kulturni centar „Braća Radić“ u Desnom Trebarjevu, učenici imaju predavanje o životu i radu Antuna i Stjepana Radića. Iznesene su sve bitne informacije o njihovom radu i životu u Martinskoj Posavini. Nakon predavanja, učenicima se dijele nastavni listići (Prilog 2) koje rješavaju u Kulturnom centru „Braća Radić“ u svrhu ponavljanja onoga što su naučili u školi, ali i sada na predavanju. Učenici samostalno rješavaju zadatke, a učiteljica ih obilazi i prati što rade. Ukoliko je potrebna pomoć, učiteljica i predavač pomažu učenicima. Nakon što su učenici riješili nastavni listić, on se provjerava te se donosi zaključak zašto su Antun i Stjepan Radić značajni za prostor Martinske Posavine.</p> <p>Odlazak autobusom u Desnu Martinsku Ves, u zgradu općine.</p>	<p>Prezentacija</p>
<p>Metoda pisanja</p>	<p>NASTAVNA SITUACIJA 2: Posjet načelniku Općine Martinska Ves, gospodinu Stjepanu Ivošu</p> <p>Kratko izlaganje o Općini Martinska Ves, a zatim se provodi dogovoreni intervju s načelnikom Općine Martinska Ves. Učenici su na prijašnjem satu nastave Prirode i društva zajedno s učiteljicom osmislili pitanja za načelnika (Prilog 3). Nakon što je intervju završio, učiteljica zadaje učenicima da riješe zadatak koji se nalazi na listiću s pitanjima za načelnika: „Zamisli da si ti načelnik Općine Martinska Ves, što bi sve promijenio? Što bi poboljšao?“ Učenici na ovo pitanje odgovaraju usmeno, a mogu pisati i kratke natuknice kako bi im bilo jednostavnije navesti odgovore. Nakon što su svi učenici iznijeli svoje ideje, zahvaljuju se načelniku Općine Martinska Ves te odlaze prema crkvi Svetog Martina biskupa.</p>	<p>Nastavni listić</p>
<p>Metoda izlaganja Metoda slušanja Metoda razgovaranja Metoda pisanja</p>	<p>NASTAVNA SITUACIJA 3: Posjet župnoj crkvi Svetog Martina biskupa</p> <p>Tamo ih je dočekaio župnik koji je najprije s učenicima ponovio pravila ponašanja u crkvi, a zatim im ukratko ispričao povijest Župe Martinska Ves. Zatim, učiteljica dijeli učenicima listiće (Prilog 4) koje rješavaju u crkvi. Zadatak je u zrna krunice (barem jedne desetice) napisati riječi koje su zapamtili iz kratkog izlaganja župnika. Učenici rješavaju zadatak. Nakon što su riješili, provjeravaju usmenim putem točnost riješenih zadataka.</p>	<p>Prezentacija</p> <p>Postavljanje pitanja</p> <p>Nastavni listić</p>

<p>Metoda uočavanja Metoda razgovaranja</p>	<p>NASTAVNA SITUACIJA 4: Šetnja Desnom i Lijevom Martinskom Vesi</p> <p>Tijekom šetnje, učenici imaju zadatak pratiti rad ljudi u dvorištu ili na vrtu. Hodajući preko mosta, trebaju uočiti koja je važnost mosta za promet Martinske Posavine. Učiteljica im ukazuje na neke stvari ukoliko ih učenici sami nisu primijetili. Ispituje ih te ih potiče da promatraju oko sebe kako bi sada ono što vide, povezali s onime što su naučili na prethodnim satima Prirode i društva. Ističe se važnost kretanja na svježem zraku te povezivanja s nastavom Tjelesne i zdravstvene kulture. Učenici trebaju obratiti pažnju i na ponašanje u prometu jer hodaju po prometnici. Zajedno s učiteljicom ponavljaju pravila ponašanja u prometu koja su usvojili na Satu razrednog odjela te ističu pravilna i nepravilna postupanja u prometu. Učiteljica usmeno navodi primjere, a učenici prosuđuju je li taj primjer ponašanja u prometu ispravan ili pogrešan.</p>	<p>Percepcija stvarnosti</p>
<p>Metoda pisanja Metoda praktičnog rada</p>	<p>NASTAVNA SITUACIJA 5: Šetnja Odranskim poljem</p> <p>Boraveći na travnjacima Odranskog polja, učenici zajedno s učiteljicom ponavljaju obilježja nizinskog zavičaja te nadopunjuju svoje prethodno znanje. Ističe se važnost kretanja na svježem zraku te povezivanja s nastavom Tjelesne i zdravstvene kulture. Na prostorima travnjaka izvodi se elementarna igra „Lovica s loptom“ (trajanje: 15 minuta) u kojoj jedan učenik dobiva loptu i loptom pokušava dodirnuti drugog učenika (bez bacanja lopte, samo dodirnom po ramenu, leđima, ruci i slično). Učenik kojeg „lovac“ dodirne, uzima loptu i lovi druge učenike.</p>	<p>Nastavni listić Praktični rad</p> <p>Elementarna igra „Lovica s loptom“</p>
<p>Metoda slušanja</p>	<p>Nakon završene elementarne igre „Lovica s loptom“, učenici trebaju prepoznati biljni i životinjski svijet travnjaka. Učenicima se dijele listići koje trebaju ispuniti posebno za životinjski i biljni svijet. Zadatak je pronaći one biljke koje se nalaze na listiću (mrtva kopriva, divlja kupina, drijemovac, puzava ivica, maslačak, žabnjak, dvorednodlakava čestoslavica, plava rusomača, krasuljica), ubrati ih, popuniti podatke na njihove „osobne iskaznice“ (Prilog 5) te ih spremite u košaru jer će kasnije, za domaću zadaću, izrađivati herbarij. Također, za životinje (fazan, zec, jazavac, krtica, puž, jež, krpelj, glista, miš) koje uoče na travnjaku trebaju imati popunjene „osobne iskaznice“ (Prilog 6).</p> <p>- <i>Sažimanje/generalizacija:</i> Usmenim putem zaključiti koja su obilježja nizinskog zavičaja. Učiteljica čita tvrdnje, a učenici podižu ruku ako</p>	<p>Odgovaranje na pitanja</p>

	<p>je tvrdnja točna, a ako je tvrdnja netočna objema rukama se uhvate za glavu.</p> <p>Prijedlog tvrdnji:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. U nizinskom zavičaju ne prevladavaju nizine. 2. Rijeke nizinskog zavičaja su velike i široke, a u mojem zavičaju, u Martinskoj Posavini se nalazi rijeka Kupa. 3. Značajne površine Martinske Posavine zauzimaju travnjaci. 4. Rijeka Sava može ugroziti stanovnike Martinske Posavine. (Zašto?) 5. Sela u nizinskom zavičaju smještene su pored rijeke. 6. Nizinski zavičaj ima plodno tlo. 7. Ljudi uzgajaju domaće životinje, od kojih su najpoznatije ovce. 8. Uočio sam polja kukuruza i pšenice u Martinskoj Posavini. 9. Neki ljudi uzgajaju rižu. 10. Maslačak je zaštićena biljna vrsta koja raste u Martinskoj Posavini i nju se ne smije brati. 	
<p>Metoda praktičnog rada</p>	<p>NASTAVNA SITUACIJA 6: RAD U UČIONICI Povratkom u učionicu (isti dan), učenici izrađuju zajednički plakat na temu „Martinska Posavina“.</p> <p>- <i>Domaća zadaća:</i> Izrada herbarija travnjaka Martinske Posavine.</p> <p>Upute za izradu herbarija koje će se podijeliti učenicima (Prilog 7):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Uberi biljku i spremi ju u košaru ili kutiju. 2. Budi pažljiv prilikom branja biljnih vrsta jer neke imaju bodlje! 3. Nakon što si ubrao biljke, biljke postavi u bilježnicu, knjigu ili na listove A4 papira te ih pažljivo pričvrsti ljepljivom trakom! Pazi pritom da ne oštetiš biljku kako bi se ona što bolje „isprešala“ (osušila)! 4. Umjesto A4 papira prilikom izrade herbarija, možeš koristiti i kolaž papir što će tvoj herbarij učiniti veselijim i šarenim. Pritom pazi da odabereš „nježne“ boje kako sama boja kolaža ne bi došla do izražaja više negoli biljke. 5. Pozadinu (A4papir) možeš ukrasiti prema vlastitom izboru. 6. Izradi naslovnu stranu svog herbarija u kojoj će biti naslov: „HERBARIJ-Travnjak Martinske Posavine“. Naslov možeš napraviti na računalu ili ručno te ga možeš urediti prema vlastitom izboru! 7. Za kraj, želim da se dobro zabaviš tijekom izrade ovog zadatka, da uživaš u prirodi, pronađeš što više biljnih vrsta, ali i da ti ova vježba donese novo 	<p>Zajednički plakat</p> <p>Domaća zadaća</p>

	znanje tako što ćeš u budućnosti znati prepoznati pojedine biljne vrste! 😊	
--	--	--

AKTIVNOSTI UČITELJA / UČITELJICE	AKTIVNOSTI UČENIKA /UČENICA
<ul style="list-style-type: none"> - organizira terensku nastavu - zadaje učenicima zadatke - postavlja učenicima pitanja - nadzire rad učenika - upućuje učenike na ispravno rješavanje zadatka - zadaje učenicima domaću zadaću 	<ul style="list-style-type: none"> - učenici rješavaju zadatke - odgovaraju na pitanja - izvode elementarnu igru „Lovica s loptom“ - izrađuju zajednički plakat - skupljaju biljke za izradu herbarija - rade domaću zadaću

Prilozi:

Prilog 1: Suglasnost

SUGLASNOST

Suglasan sam da moje dijete _____ (ime i prezime), učenik _____ (broj) razreda sudjeluje u izvanučioničkoj nastavi dana _____ (datum) u sklopu provođenja nastave nastavnog predmeta Prirode i društva na temu „Moj zavičaj – nizinski zavičaj Martinske Posavine“.

_____
POTPIS:

Prilog 2: Nastavni listić (Braća Radić)

BRAĆA RADIĆ

1. U kojem mjestu su rođeni braća Radić?
2. Kako se zovu braća Radić?
3. Po čemu je poznat Stjepan Radić?
4. Po čemu je poznat Antun Radić?
5. Što misliš, zašto je tvoja osnovna škola dobila ime po njima?

Prilog 3: Nastavni listić (načelnik općine)

OPĆINA MARTINSKA VES

1. Je li posao načelnika općine težak?
2. Koliko često trebate ići na sastanke?
3. Što planirate pokrenuti na području Martinske Posavine u naredne dvije godine?
4. Hoće li se osnovati vrtić na području Martinske Posavine?
5. Tko od zaposlenika ima najviše posla s papirologijom?
6. Kako to da ste se odlučili kandidirati za načelnika?
7. Koliko znanja i truda je potrebno da biste obavljali svoj posao savjesno i odgovorno?
8. Sufinancirate li prijevoz učenika osnovnih i srednjih škola na području Martinske Posavine?
9. Što biste unaprijedili u Martinskoj Posavini?
10. Mislite li da ćete proći na sljedećem mandatu?

Pitanje za učenike: Zamisli da si ti načelnik Općine Martinska Ves, što bi sve promijenio? Što bi poboljšao?

Prilog 4: Nastavni listić (krunica)

Prilog 5: Primjer osobne iskaznice biljke

	Ime biljke: Mrtva kopriva
	Stanište:
	Boja:
	Razmnožavanje:
	Značenje:
	Jesi li znao za ovu biljku?

Prilog 6: Primjer osobne iskaznice životinje

	Ime životinje: Fazan
	Stanište:
	Boja:
	Razmnožavanje:
	Značenje:
	Jesi li znao za ovu životinju?

7. ZAKLJUČAK

Organiziranje izvanučioničke nastave na prostorima zavičaja ima mnogo prednosti kojih bi učitelji razredne nastave trebali biti svjesni te zbog pozitivnog utjecaja izvanučioničke nastave na učenike, češće ju provoditi. Boravkom u zavičaju, učenici zapažaju promjene i odnose u prirodi koje su usvojili u učionici, čime je aktivno metodičko načelo zavičajnosti i zornosti. Sadržaj poučavanja treba biti primjeren učeničkoj dobi te prilagođen njihovim psihofizičkim i intelektualnim mogućnostima iz čega proizlazi usvajanje sadržaja prema načelu postupnosti. U ovom su radu istražene mogućnosti ostvarivanja zavičajne izvanučioničke nastave za učenike Martinske Posavine. Prostor Martinske Posavine jest uže zavičajno područje smješteno u nizinskom području okruženom dvjema rijekama, Lonjom i Odrom, u čijem se središtu nalazi rijeka Sava. Mogućnosti ovog kraja za organiziranje i provođenje izvanučioničke nastave su nebrojive što su potkrijepile i učiteljice razredne nastave svojim odgovorima prilikom provođenja intervjua. Učenicima je zanimljivija izvanučionička nastava u odnosu na nastavu u učionici. Lakše i brže usvajaju nove nastavne sadržaje boraveći na otvorenom ili posjećivanjem različitih lokaliteta o kojima su dosad učili samo u učionici. Nažalost, nedovoljna podrška ravnatelja te zahtjevna papirologija su samo od nekih prepreka ostvarivanja izvanučioničke nastave na prostorima zavičaja, u ovom slučaju, prostoru Martinske Posavine. Ideja za provođenje izvanučioničke nastave neće nedostajati niti jednom učitelju jer postoje razne aktivnosti koje se mogu provoditi tijekom izvanučioničke nastave, a neki prijedlozi se nalaze u pisanoj pripravi koja se nalazi u ovom diplomskom radu. Važno je da učitelj ima želju organizirati ovakav oblik nastave, da je kreativan u osmišljavanju aktivnosti za učenike te da shvaća važnost boravka učenika na zavičajnim lokalitetima na kojima učenici neće samo naučiti novi sadržaj, već će shvatiti važnost očuvanja zavičaja i tradicije određenog kraja. Stoga, s razlogom se govori da su djeca naša budućnost!

Literatura

1. Bezić, K. (1998). *Metodika nastave prirode i društva, tehnologija nastave*. Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor.
2. De Zan, I. (1999). *Metodika nastave prirode i društva*. Zagreb: Školska knjiga.
3. *Državni zavod za statistiku*. Republika Hrvatska. Pristupljeno: 17. 3. 2023. Preuzeto s: <https://dzs.gov.hr/>.
4. Herić-Nekić, S., Lisac, I. (1995). Prilog poznavanju klime Siska. *Hrvatski meteorološki časopis*, 30 (30), 79-99. Pristupljeno: 17. 3. 2023. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/67938?lang=en>.
5. Hrvatski sabor (2008). *Državni pedagoški standard osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja*. Zagreb. Pristupljeno: 31. 5. 2023. Preuzeto s: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2008_06_63_2129.html.
6. Husanović-Pejnović, D. (2011). *Održivi razvoj i izvanučionička nastava u zavičaju*. Zagreb: Školska knjiga.
7. Jukić, M. (2008). Rijeka Sava kao resurs u prostornom planiranju. *Geoadria*, 13 (1), 81-96. Pristupljeno: 14. 3. 2023. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/en/30500?lang=hr>.
8. Kovač, M. (1994). *Hrvatski Posavac. Autoktoni konj Hrvatske*. Zagreb: AREAGRAFIKA.
9. Lasić-Vuković, Đ. (1996). *Martinska Posavina, Posavska Atlantida*. Sisak: Dom kulture Kristalna kocka vedrine.
10. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. *Enciklopedija.hr*. Pristupljeno: 14. 3. 2023. Preuzeto s: <https://www.enciklopedija.hr/>.
11. Lovrić, M., M. (2015). *Lovački savez Sisačko-moslavačke županije 1994. – 2014*. Tiskara Zelina d.d.
12. Matas, M. (2001). *Geografski pristup okolišu*. Petrinja: Visoka učiteljska škola u Petrinji.

13. Marko, S., Pažur, K., Sabioncello, I. (1969). Ribarsko-biološka ispitivanja rijeke Odre. *Croatian Journal of Fisheries: Ribarstvo*, 24 (3), 45-47. Pristupljeno: 17. 3. 2023. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/en/104839?lang=en>.
14. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa. (2006). *Nastavni plan i program za osnovnu školu*. Zagreb. Pristupljeno: 23. 3. 2023. Preuzeto s: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2006_09_102_2319.html.
15. Ministarstvo znanosti i obrazovanja. (2019a). *Kurikulum za nastavni predmet Prirode i društva za osnovne škole u Republici Hrvatskoj*. Zagreb. Pristupljeno: 23. 3. 2023. Preuzeto s: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_147.html.
16. Ministarstvo znanosti i obrazovanja. (2019b). *Kurikulum za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj*. Zagreb. Pristupljeno: 23. 3. 2023. Preuzeto s: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_10_215.html.
17. Ministarstvo znanosti i obrazovanja. (2019c). *Kurikulum za nastavni predmet Glazbene kulture za osnovne škole i Glazbene umjetnosti za gimnazije u Republici Hrvatskoj*. Zagreb. Pristupljeno: 23. 3. 2023. Preuzeto s: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_151.html.
18. Ministarstvo znanosti i obrazovanja. (2019d). *Kurikulum za nastavni predmet Likovne kulture za osnovne škole i Likovne umjetnosti za gimnazije u Republici Hrvatskoj*. Zagreb. Pristupljeno: 23. 3. 2023. Preuzeto s: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_162.html.
19. Ministarstvo znanosti i obrazovanja. (2019e). *Kurikulum za nastavni predmet Tjelesne i zdravstvene kulture za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj*. Zagreb. Pristupljeno: 23. 3. 2023. Preuzeto s: https://skolazazivot.hr/wp-content/uploads/2020/06/TZK_kurikulum.pdf.
20. Ministarstvo znanosti i obrazovanja. (2019f). *Kurikulum za nastavni predmet Matematike za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj*. Zagreb. Pristupljeno: 23. 3. 2023. Preuzeto s: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_146.html.

21. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa. (2014). *Pravilnik o izvođenju izleta, ekskurzija i drugih odgojno-obrazovnih aktivnosti izvan škole*. Zagreb. Pristupljeno: 14. 3. 2023. Preuzeto s: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_06_67_1280.html.
22. Ministarstvo znanosti i obrazovanja. (2019). *Odluka o donošenju nastavnog plana za osnovnu školu*. Zagreb. Pristupljeno: 31. 5. 2023. Preuzeto s: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2019_07_66_1305.html.
23. Pešut, D. (1993). *Župa Martinska Ves i povijesno-kulturno nasljeđe Sisačke Gornje Posavine*. Slovo – duh – misao.
24. Skok, P. (2002). *Izvanučionička nastava*. Zagreb: Pedagoški servis.
25. Sremić, D. (2007). *Župa Martinska Ves*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
26. Širola, B. (1931). Martinska Ves. *Narodna starina*, 10 (25), 124-137. Pristupljeno: 14. 3. 2023. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/en/clanak/100607>.
27. Vrgoč, H. (1995). *Sisačko-moslavačka županija, priručnik za zavičajnu nastavu*. Zagreb: Školska knjiga.
28. Zelić, B. (1997). *Sisačko-moslavačka županija, mjesto gdje život ostaje priroda, a događaji postaju povijest*. Sisak: Turistička zajednica Sisačko-moslavačke županije.

Prilog: Protokol intervjua

PROTOKOL INTERVJUA

Za potrebe izrade diplomskog rada na temu „Zavičajna izvanučionička nastava u Martinskoj Posavini“, molim Vas da odvojite nekoliko minuta i sudjelujete u intervjuu. Rezultati intervjua prikazat će se anonimno. Molim Vas da Vaši odgovori budu iskreni. Unaprijed se zahvaljujem svim učiteljima na utrošenom vremenu i volji!

Opći podaci o sudionicima intervjua

Spol:

Dob:

Godine radnog staža (ukupno):

Godine radnog staža na poslovima učiteljice/učitelja razredne nastave u Osnovnoj školi „Braća Radić“ Martinska Ves:

Kao uvod u intervju postaviti ćemo Vam nekoliko općenitih pitanja vezanih uz izvanučioničku nastavu.

1. Kako biste opisali učinkovitost nastave izvan učionice u odnosu na nastavu u učionici?
2. Kako biste opisali zadovoljstvo učenika nastavom izvan učionice u odnosu na nastavu u učionici?
3. Odlazite li s vašim učenicima učestalije na lokalitete u zavičaju, tj. one koji se nalaze u Martinskoj Posavini, ili na lokalitete u udaljenijim krajevima?
4. U čemu je, prema Vašem mišljenju, važnost ostvarivanja izvanučioničke nastave u zavičaju učenika?
5. Koliko često organizirate nastavu izvan učionice za vaše učenike?
6. Koje su, prema Vašem mišljenju, prepreke učestalijeg ostvarivanja nastave izvan učionice?

U nastavku slijede pitanja u vezi ostvarivanja izvanučioničke nastave u prostoru Martinske Posavine. Od Vas će se tražiti da imenujete konkretne lokalitete u Martinskoj Posavini na kojima

je moguće ostvariti ishode učenja pojedinih nastavnih predmeta. To može biti okoliš škole, dijelovi prirode, ustanove i drugi objekti koje je moguće posjetiti s učenicima. Budući da je na istim mjestima moguće ostvariti ishode različitih nastavnih predmeta, možete na različita pitanja ponuditi iste odgovore.

7. Navedite lokalitete/mjesta na kojima je, prema Vašem mišljenju, moguće ostvariti neke od ishoda učenja iz nastavnog predmeta Priroda i društvo? Možete li uz svaki imenovani lokalitet navesti nastavnu aktivnost (ili njih više) koju biste ondje potencijalno mogli realizirati?
8. Na kojim je lokalitetima, prema Vašem mišljenju, moguće ostvariti neke od ishoda učenja iz nastavnog predmeta Hrvatski jezik? Uz svaki imenovani lokalitet navedite nastavnu aktivnost (ili njih više) koju biste ondje mogli realizirati?
9. Je li moguće i gdje, prema Vašem mišljenju, nastavom izvan učionice ostvariti neke od ishoda učenja iz nastavnog predmeta Matematika? Možete li uz svaki imenovani lokalitet navesti nastavnu aktivnost (ili njih više) koju biste ondje mogli realizirati?
10. Navedite lokalitete na kojima je, prema Vašem mišljenju, moguće ostvariti neke od ishoda učenja iz nastavnog predmeta Likovna kultura? Uz svaki imenovani lokalitet navedite nastavnu aktivnost (ili njih više) koju biste ondje potencijalno mogli realizirati?
11. Gdje bi, prema Vašem mišljenju, bilo moguće ostvariti neke od ishoda učenja iz nastavnog predmeta Glazbena kultura? Možete li uz svaki imenovani lokalitet navesti nastavnu aktivnost (ili njih više) koju biste ondje potencijalno mogli realizirati?
12. Navedite mjesta na kojima bi, prema Vašem mišljenju, bilo moguće ostvariti neke od ishoda učenja iz nastavnog predmeta Tjelesna i zdravstvena kultura? Možete li uz svaki imenovani lokalitet navesti nastavnu aktivnost (ili njih više) koju biste ondje potencijalno mogli realizirati?
13. Možete li navesti lokacije u Martinskoj Posavini koje ste posjetili s učenicima u posljednjih pet godina?

Izjava o izvornosti diplomskog rada

Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

ŽIVOTOPIS

Matea Meštric rođena je 1999. godine u Sisku. Osnovnu školu „Braća Radić“ u Martinskoj Vesi pohađala je od 2006. do 2014. godine. Zatim, upisala je Opću gimnaziju u Sisku, a 2018. godine je završila srednjoškolsko obrazovanje i upisala Učiteljski studij na Učiteljskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu – odsjek u Petrinji.

Zahvala

Zahvaljujem svim učiteljicama razredne nastave koje su sudjelovale u istraživanju. Također, veliko hvala želim reći svojoj obitelji koja mi je pružila neizmjernu podršku tijekom cijelog školovanja i studiranja. Zahvaljujem svim prijateljima koji su mi bili podrška tijekom studiranja. Posebnu zahvalu upućujem mentoru ovog diplomskog rada, izv. prof. dr. sc. Zdenku Braičiću na svim savjetima kojima mi je pomogao u izradi diplomskog rada.